

Л. О. Демінська, Донецький державний інститут здоров'я, фізичного виховання і спорту

АКСІОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ПРОЦЕСУ ФОРМУВАННЯ МОТИВАЦІЇ ДО ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ

Демінська Л. О.

Аксіологічні засади процесу формування мотивації до професійної діяльності в майбутнього вчителя фізичної культури

Стаття присвячена аксіологічним засадам процесу формування мотивації до професійної діяльності в майбутніх вчителів фізичної культури. Доведено, що успішність формування аксіологічної компетентності майбутнього вчителя фізичного виховання залежить від розвитку мотивації до використання аксіологічного підходу в педагогічній діяльності. Пропонується впровадження в навчальні дисципліни питань, спрямованих на розвиток педагогічних і професійно-особистісних цінностей вчителя фізичного виховання, а також на формування мотивації до аксіологічної діяльності.

Ключові слова: мотивація, аксіологічний підхід, педагогічні цінності, професійно-особистісні цінності.

Деминская Л. А.

Аксиологические принципы процесса формирования мотивации к профессиональной деятельности у будущего учителя физической культуры

Статья посвящена аксиологическим принципам процесса формирования мотивации к профессиональной деятельности у будущих учителей физической культуры. Доказано, что успешность формирования аксиологической компетентности будущего учителя физического воспитания зависит от развития мотивации к использованию аксиологического подхода в педагогической деятельности. Предлагается внедрение в учебные дисциплины вопросов, направленных на развитие педагогических и профессионально-личностных ценностей учителя физического воспитания, а также на формирование мотивации к аксиологической деятельности.

Ключевые слова: мотивация, аксиологический подход, педагогические ценности, профессионально-личностные ценности.

Професійні завдання сучасного вчителя фізичного виховання спрямовані на збереження та формування здоров'я учнів. Виконання здоров'язберігальних завдань потребує від учителя розуміння того, що особистість та здоров'я учня є головної цінністю навчального процесу. Ще одним професійним завданням учителя фізичного виховання, на думку Е. Біліченко, Б. Ведмеденко, С. Сингаєвського, є формування в учнів ціннісного ставлення до свого життя, здоров'я, здорових навиків та значення здорового способу життя [1 2, 9].

Велику роль вчителя фізичного виховання в процесі залучення учнів до здорового і рухливого способу життя підкреслюють зарубіжні колеги D.A. Wuest, D. Siedentop, D. Tannehill [10,11]. Автори підкреслюють значення індивідуального підходу до учнів і висловлюють свою думку про необхідність складання навчальної програми уроку з врахуванням можливості ефективного використання засобів фізичного виховання в процесі формування здоров'я учнів.

Ціннісне відношення до професійної діяльності можливе при умовах формування аксіологічного підходу до своєї професії у процесі професійно-педагогічної підготовки на засадах аксіології.

На нашу думку, основною метою професійно-педагогічної підготовки на засадах аксіології є формування аксіологічної компетентності майбутнього вчителя фізичного виховання. Ми вважаємо, що успішність формування аксіологічної компетентності залежить від мотивації студентів до оволодіння професійно-важливими якостями, знаннями та вміннями. Мотивація студентів є результатом свідомої та активної участі студента в процесі своєї професійно-педагогічної підготовки на засадах аксіології.

Як вказує Д.В. Піонтковський, «особливу проблему представляє формування механізмів, які забезпечують пролонговану активність студентів у фізичному вихованні і самовихованні ... у підвищенні позитивного відношення до відповідного навчального предмету, його впливу на процеси особистісного розвитку й професійного становлення» [8].

Крім того, для формування мотиваційного відношення до процесу професійної підготовки, потрібно створити необхідні умови, а саме застосовувати цілеспрямоване, послідовне навчання майбутніх вчителів фізичного виховання аспектам аксіологічної компетентності.

Таким чином, актуальним питанням є аналіз та корекція змісту навчальних дисциплін професійно-педагогічної підготовки, як загальних умов формування мотивації майбутніх вчителів фізичного виховання до професійної діяльності на засадах аксіології.

Як вказує С.М. Кірільченко, «мотивація – це енергетичний заряд, який визначає активність діяльності людини. Усвідомлена причина його активності спрямована на досягнення мети. Таким чином, мотив – це складне психічне утворення, що починає формуватися під впливом виникаючі у людини потреби. У свою чергу, потреба – це нестаток у чому-небудь, який проявляється в підвищенні стану напруги психіки і відбивається у свідомості індивіда у вигляді бажань, схильностей та потягів [6].

На думку І.В. Зайцевої, мотивацію слід розглядати не тільки як умову ефективного навчання, а й як важливий чинник розвитку особистості майбутнього фахівця. Її основними структурними елементами є пізнавальна мотивація й мотивація досягнення успіху, стимулювання яких безпосередньо спричє підвищенню ефективності навчальної діяльності [4].

Маючи на увазі формування мотивації студентів в процесі професійно-педагогічної підготовки, розглянемо точку зору Е.П.Ільїна, який вказує на те, що в навчально-професійній мотивації існує два типи мотивів: пізнавальні й соціальні. Серед пізнавальних мотивів виділяють мотиви, що визначаються орієнтацією людини на засвоєння нових знань. До соціальних мотивів відносять: прагнення бути корисним суспільству; бажання зайняти певну позицію в соціумі, заслужити на авторитет; прагнення до усвідомлення, аналізу способів і форм своєї співпраці з тими, що оточують, до постійного вдосконалення цих форм [5].

На етапі оволодіння професією мотивація пов'язана з зацікавленням до даної професії, виступає як ресурс і передумови, які необхідні для розвитку професіоналізму. Іншими словами, студентів необхідні стійкі професійні мотиви навчальної діяльності й цілком адекватні уявлення про свою майбутню роботу. За наявності цих складових мотивації у студентів останні прагнуть до постійного розвитку креативності, націленої на отримання нових знань і формування професійно важливих якостей [5].

Як вказує Т.Ю. Круцевич, у основу всього мотиваційно-формуючого процесу покладено принцип свідомості й активності: ніщо не може бути введене в свідомість людини при його пасивному або негативному відношенні [7].

Ю.В. Воронова та співавтори, при вивченні питань формування мотивації майбутніх фахівців з фізичної культури до професійної діяльності, вказують на те, що в процесі професійної підготовки відбувається зміни мотиваційної сфери студентів та їх переосмислення загальних цінностей, що є показниками психологічної готовності до професійної праці в галузі фізичної культури [3].

Мета дослідження: вивчення можливості формування мотивації майбутнього вчителя фізичного виховання до професійної діяльності на засадах аксіології.

Мотивація майбутнього вчителя фізичного виховання до професійної діяльності на засадах аксіології є результатом формування аксіологічної компетентності.

Зміст аксіологічної компетентності, на нашу думку, включає розуміння, вміння та усвідомлення майбутніх вчителів фізичного виховання питань щодо:

- основних положень аксіології;
- педагогічних цінностей;
- професійно-педагогічних цінностей;
- фізичного, психологічного та духовного здоров'я учнів.

Технологічна модель формування аксіологічної компетентності майбутнього вчителя фізичного виховання у процесі професійно-педагогічної підготовки представлена на мал. 1.

Важливе значення у процесі формування мотивації студентів має змістово-процесуальний блок технологічної моделі – зміст начального процесу.

Нами було проведено аналіз змісту навчальних дисциплін соціально-гуманітарної, медико-біологічної, професійної та організаційно-практичної підготовки. Мета даного аналізу полягала у визначенні саме тих дисциплін, які формують аспекти аксіологічної компетентності.

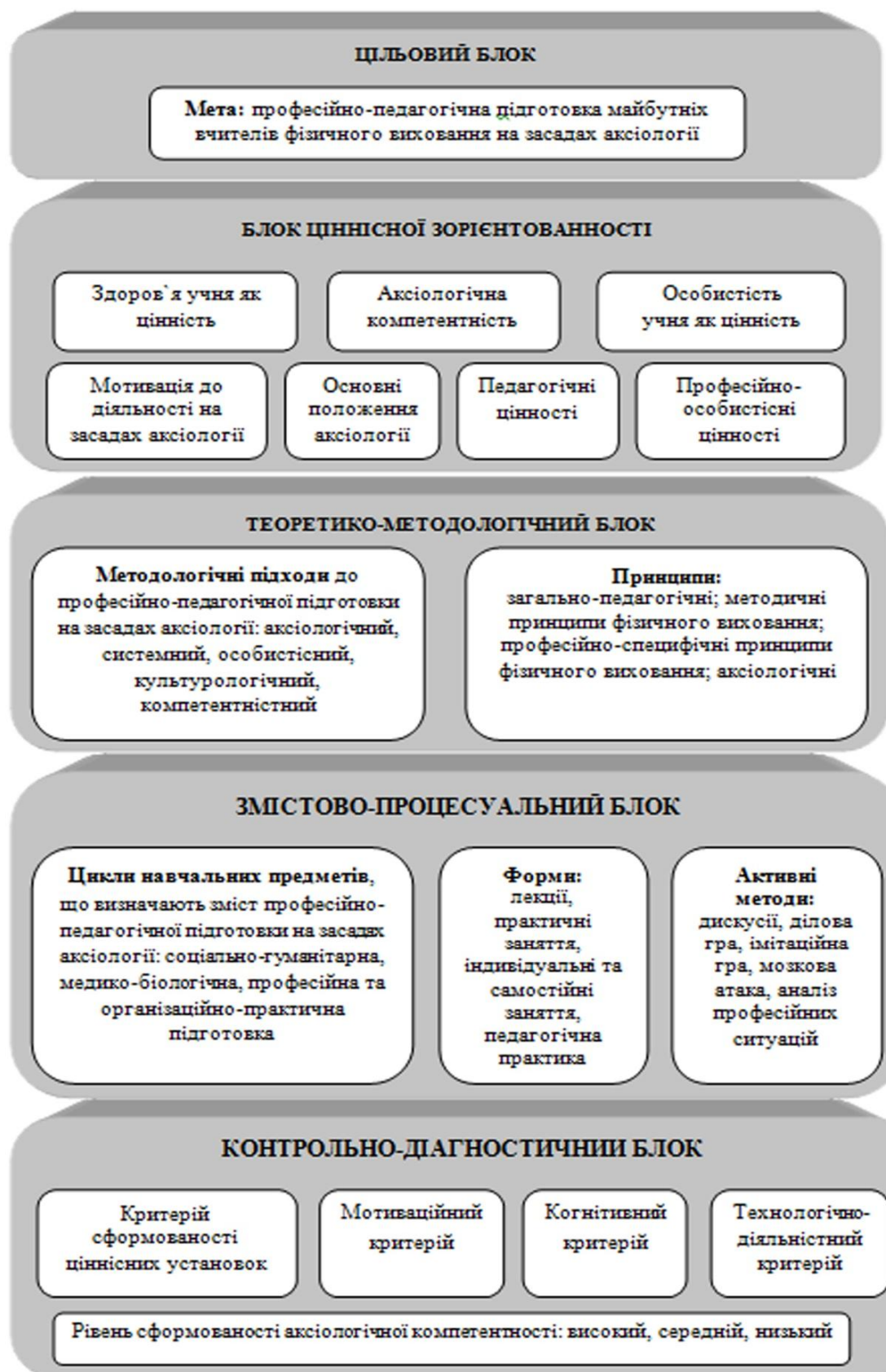
Даний аналіз дозволив переконатися в наступному:

1. Деякі компоненти аксіологічної компетентності не розглядаються та не вивчаються в процесі професійно-педагогічної підготовки, а саме: основні положення аксіології, етика вчителя фізичного виховання, методологічна культура, цінності фізичного виховання та ціннісні орієнтації вчителя фізичного виховання.

2. У процесі професійно-педагогічної підготовки відбувається вивчення питань, які ми відносимо до «педагогічних цінностей». Цими питаннями є: гуманізм, толерантність, творчість, відповідальність. Але, аксіологічний підхід до вивчення цих питань відсутній, вони не розглядаються як педагогічні цінності.

3. При вивченні дисциплін, які формують професійно-особистісні цінності вчителя, а саме: педагогічний досвід, педагогічну майстерність, професійне самовдосконалення та самовизначення, а також вміння діагностувати стан здоров'я учня та його можливості щодо занять фізичним виховання, також був відсутній аксіологічний підхід до вивчення цих питань.

4. Багато питань навчальних дисциплін присвячено вивченню різних аспектів фізичного, духовного та психологічного здоров'я, але не в достатній мірі вивчаються питання щодо особистісного підходу до учня й створення умов для гармонійного та комфортного розвитку його здоров'я, як головної цінності педагогічного процесу.

Мал. 1. Технологічна модель професійно-педагогічної підготовки майбутніх учителів фізичного виховання на засадах аксіології

Висновки, які ми зробили після проведення аналізу змісту навчальних дисциплін, дозволів нам сформувавши питання, які необхідно впроваджувати у процес професійно-педагогічної підготовки для формування мотивації до використання аксіологічного підходу у професійній діяльності. Ми пропонуємо включати до дисциплін, що вивчаються, ті питання, які будуть формувати аксіологічну компетентність та мотивацію до використання аксіологічного підходу.

Розглянемо питання щодо знання, розуміння, усвідомлення *основних положень аксіології*.

На нашу думку, у зміст навчальної дисципліни **«філософія»** слід додати такі питання, як:

- аксіологія;
- цінності та ціннісні категорії;
- загальнолюдські, національні, професійні та особистісні цінності;
- точка зору вчених різних історичних періодів на зміст систем цінностей, що вивчаються;
- зміст систем цінностей у зв'язку з гуманізацією педагогічної системи.

До навчальної дисципліни **«педагогіка»** ми пропонуємо додати наступні питання:

- особистість учня;
- педагогічна аксіологія;
- суть аксіологічного потенціалу особистості;
- аксіологічна спрямованість особистості учня;
- визначення понять: «норма», «сенс», «ідеал», «інтерес», «потреба» та зміст даних понять у педагогічному процесі фізичного виховання;
- визначення поняття «орієнтація» та «ціннісна орієнтація»;
- ціннісні орієнтації до майбутньої педагогічної діяльності;
- основні напрямки формування ціннісних орієнтацій;

- зміст поняття «аксіологічний підхід»;
- зміст аксіологічного підходу у зв'язку з гуманізацією педагогічної системи;

- завдання аксіологічного підходу в сучасному педагогічному процесі, в якому здоров'я та особистість учня є головною цінністю;

- можливості аксіологічного підходу в процесі формування професійно-важливих якостей вчителя фізичного виховання.

Знання, розуміння, усвідомлення та вміння в галузі *педагогічних цінностей* може бути здійснено при доповненні наступних питань до навчальної дисципліни **«педагогіка»**:

- визначення поняття «гуманізм»;
- гуманізм у педагогічній системі;
- завдання гуманізації педагогічного процесу аксіологічної спрямованості.

До дисципліни **«педагогіка фізичного виховання»** необхідно додати питання:

- гуманістичні якості вчителя фізичного виховання;
- умови для використання гуманістичних принципів вчителя фізичного виховання.

До дисципліни **«методика виховної роботи в галузі фізичного виховання»**:

- визначення поняття «толерантність»;
- індивідуальний підхід до особистісних якостей учнів;
- сучасні інтереси та потреби учнів;
- особистісні якості вчителя фізичного виховання, які необхідні для здійснення принципів толерантності.

До дисципліни **«соціальна педагогіка та педагогічна майстерність»**:

- творчий підхід до залучення учнів до здорового способу життя, та до активних занять фізичним виховання;

- використання творчого підходу в процесі розвитку особистості учнів та їх фізичних якостей.

- До дисципліни «загальна теорія здоров'я» ми пропонуємо додати питання:

- здоров'я та особистість учнів як головна цінність педагогічного процесу.

Формування *професійно-особистісних цінностей* потребує вивчення питань щодо ціннісних орієнтацій вчителя фізичного виховання, цінностей фізичного виховання, етики вчителя фізичного виховання та методологічної культури повинно здійснюватися в межах таких навчальних дисциплін, як: педагогіка фізичного виховання, теорія й методика фізичного виховання та етика.

Ми пропонуємо додати до дисципліни **«педагогіка фізичного виховання»** такі питання:

- спрямованість педагогічної діяльності вчителя фізичного виховання на збереження, розвиток та формування здоров'я й особистості учнів;

- формування знань, вмінь та особистісних якостей вчителя аксіологічної спрямованості;

- знання вимог до сучасного вчителя фізичного виховання;

- розуміння норм сучасного уроку фізичного виховання;

- розуміння сенсу аксіологічного підходу до професійної діяльності;

- розуміння ідеалу сучасного вчителя фізичного виховання;

- формування потреби вчителя до формування своєї аксіологічної компетентності.

При вивченні дисципліни **«теорія та методика фізичного виховання»** ми пропонуємо розглядати такі питання:

- здоров'я та особистість учня як цінність фізичного виховання;

- фізичне виховання як засіб фізичного та особистісного розвитку;

- сучасні інноваційні технології фізичного виховання, як результат теоретико-методологічного досвіду та цінність фізичного виховання;
- поняття методологічної культури вчителя фізичного виховання;
- методологічна культура як прояв педагогічної творчості;
- формування напрямку методологічної культури, згідно аксіологічно-спрямованого педагогічного процесу;
- вміння правильно використовувати сучасні методи збереження та розвитку здоров'я й особистості учня згідно його віковим якостям.
- При вивченні дисципліни «етика» бажано вивчати такі питання:
- зміст поняття «етика вчителя»;
- мораль як основа етики вчителя;
- гуманістичні принципи та аксіологічний підхід до навчального процесу – складові етики вчителя;
- особистісний підхід до учня на уроці фізичного виховання; знання та розуміння індивідуальних та вікових якостей учнів.

Спираючись на проведені дослідження, доходимо таких висновків:

1. Аналіз змісту навчальних дисциплін професійно-педагогічної підготовки майбутніх вчителів фізичного виховання дозволив переконатися в тому, що деякі компоненти аксіологічної компетентності не розглядаються та не вивчаються, а саме: основні положення аксіології; етика вчителя фізичного виховання, методологічна культура, цінності фізичного виховання та ціннісні орієнтації вчителя фізичного виховання. Питання щодо педагогічних та професійних цінностей вивчаються, але відсутній аксіологічний підхід до вивчення цих питань.

2. Для формування мотивації майбутніх вчителів фізичного виховання до своєї професійної діяльності на засадах аксіології, ми пропонуємо включати питання щодо формування знань, розуміння, усвідомлення та вміння компонентів аксіологічної компетентності до наступних дисциплін: «філософія», «педагогіка», «етика», «педагогіка фізичного виховання», «теорія

та методика фізичного виховання», «методи виховної роботи в галузі фізичного виховання», «соціальна педагогіка та педагогічна майстерність», «загальна теорія здоров'я». Так, «основні положення аксіології» можливо вивчати в рамках таких дисциплін, як «філософія» та «педагогіка»; формування знання та розуміння «педагогічних цінностей» при вивченні таких дисциплін як: «педагогіка», «педагогіка фізичного виховання», «методика виховної роботи в галузі фізичного виховання», «соціальна педагогіка та педагогічна майстерність», «загальна теорія здоров'я»; знання, усвідомлення «професійно-особистісних цінностей» при вивченні «педагогіки фізичного виховання», «теорії та методики фізичного виховання», «етика».

Перспективи подальшого дослідження передбачають вивчення можливості використання активних методів формування мотивації майбутніх вчителів фізичного виховання до професійної діяльності на засадах аксіології у процесі професійно-педагогічної підготовки.

Література

1. Биличенко Е.А. Анализ мотивации к занятиям физическими упражнениями и ее использование для повышения эффективности занятий по физическому воспитанию со студентками / Е.А.Биличенко // Физическое воспитание студентов творческих специальностей. – 2010. – № 4. – С. 12 – 15.
2. Ведмеденко Б.Ф. Теоретичне обґрунтування цільового спрямування педагогічної технології на виховання учнів до самостійних занять фізичною культурою і спортом / Б.Ф.Ведмеденко // Фізичне виховання і спорт у сучасних умовах. – Черкаси: ЧНУ, 2004. – С. 12- 15.
3. Воронова Ю.В. Формирование мотивации и психологической готовности студентов и магистрантов ХГАФК к профессиональной деятельности / Ю.В.Воронова, Ю.В.Александров, Н.С. Сигал. – Слобожанський науково-спортивний вісник. – 2008. - № 3. – С. 169 – 172.
4. Зайцева І.В. Мотивація учіння студентів / І.В.Зайцева. – Ірпінь: Академія ДПС України, 2000. – 191 с.

5. Ильин Е.П. Мотивация и мотивы / Е.П.Ильин. - СПб., 2003. – 512 с.
6. Кирильченко С.М. Дослідження у студентів індивідуальних мотивів і потреб до занять фізичною культурою та спортом / С.М. Кирильченко, А.О. Аркуша// Теорія та методика фізичного виховання. – 2007.- № 12. – С.35 – 41.
7. Круцевич Т.Ю. Контроль в физическом воспитании детей, подростков и юношей: уч. пособие для студ.высш.уч.завед.физич.культ. и спорта/ Т.Ю. Круцевич, М.И. Воробьев. – Киев: Олимпийская литература, 2005. – 195 с.
8. Пионтковский Д.В. Формирование самостоятельности у студентов как условие повышение уровня физической культуры / Д.В.Пионтковский // Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту. – 2009. - № 5. – С. 207 – 210.
9. Сінгаєвський С. Формування позитивного ставлення школярів до фізичного виховання / С. Сінгаєвський // Фізична культура в школі: науково-методичний журнал. – Київ: Пед.пресса, 2001. - № 1. – С. 33 – 35.
10. Siedentop D., Tannehill D. Developing teaching skills in physical education. – Mountain View, CA: Mayfield, 1999. – 380 p.
11. Wuest D.A. Curriculum and Instruction: the Secondary School Physical Education Experience. – St.Louis: Mosby, 1993. – 414 p.

Demins'ka L. O.

Axiological Principles of the Formation of Motivation of the Prospective Physical Education Teacher

The article is dedicated to axiological principles of the formation of motivation of the prospective physical education teachers. It is proved that the success of formation of the axiological competence of the prospective physical education teacher depends on the development of motivation to use axiological approach in the pedagogical activity. The implementation into the disciplines of the special questions which are directed on the development of the pedagogical and professional and-personal values of the physical education teacher, as well as the formation of the motivation to use axiological approach are suggested.

Key words: motivation, axiological approach, pedagogical values, professionally – personal values.

Відомості про автора

Демінська Лариса Олексіївна – кандидат педагогічних наук, доцент, проректор з науково-методичної роботи Донецького державного інституту здоров'я, фізичного виховання і спорту. Основні наукові інтереси зосереджені навколо проблематики аксіологічних засад професійно-педагогічної підготовки майбутніх учителів фізичного виховання.

Стаття надійшла до редакції 28.04.2012

Прийнято до друку 21.01.2013